

VII.

Idő előtt született kisdednél.

Bölcsességnek és kegyelemnek Istene? A te segítségül hívással kezdjük e vallásos ünnepélyt. Tedd üdvösséggé azt e kisdéd családi körre nézve s jó szándékunkat támogasd isteni segédmeddel. Amen.

«*Az Ur nem hagyja el övéit.*» E gondolat foglalkoztatja lelke-
met, Keresztény Atyámfiai! valahányszor hivatalom egy a mostanihoz hasonló kötelesség teljesítésére szólit; valahányszor egy újszülött előtt állok, kit szerető szülők, hű rokonok és jó barátok koszoruja vesz körül; valahányszor vidámsággal és meglelégedéssel van összekötve a kereszteleési szertartás. Engedjétek meg azért, hogy e gondolat legyen ez alkalommal is a vezéreszme, mely szavaimnak és érzelmeiteknek irányt adjon, annyival inkább, mert úgy tetszik nekem, hogy ez esetben kétszeres okunk van meggyőződni arról, hogy «*az Ur nem hagyja el övéit!*»

Ti kedves hallgatóim! egyszersmind barátim és e ház baráti levén: tartózkodás nélkül, a legbizalmasabban vélek szólhatni hozzátok.

Midőn e kisdéd születése felől hirt vettünk s meghallottuk, hogy a szülők karjai még nem voltak kitérve elfogadására, mert hamarabb megérkezett, mint várták volna: nemde mindnyájan megdöbbenénk s mint a szent lélek által meglepett tanítványok aggódva kérdezők magunktól: «*Vajjon mi lesz en ebből?*» Még a szokásos üdvözlétekkel sem siettünk a szülőknek részvétünket nyilvánítani, hanem vártunk — vártunk napokat és heteket s ekkor is az édes apa homlokán nem láttuk azt a vidámságot, melyet arra a szülői öröm szokott festeni, az édes anya nem sietett gyermekét bemutatni, általában mindkettőjük boldogságából hiányzott valami, tekintetök el volt borulva, mintegy azon gondolat nyomása alatt, vajjon bölcső helyett ne koporsóról gondoskodjanak-e kisdédök számára! S ime, a gyermek nem csak él, de mondhatni annyira fejlődött, hogy az édes anya nem tekint rá többé fájó érzéssel, hanem mosolyog megtelt arcának, égő kis szemében saját lelke tüzeit, ajkain a rózsa élénk pirját látja; az apa karjaira veszi s az egykori száanalom helyett bámulja kedves élénkségét. Itt állunk mi is, nem

aggódalmas, de örvendő részvétellel s mint keresztelési ünnepélyhez illik, készséggel osztozunk a szülők örömében. E helyzet által igazolva van az alapul vett szép bibliái mondat: «*Az Ur nem hagyja el övéit*».

Keresztény Atyámfiak! Ideje, hogy a multtól elfordulva, lelkünk a jövővel is foglalkozzék. Midőn a kertész virágait ülteti vagy csemetéit tisztogatja, már maga előtt képzei virága nyílását és az izes gyümölcsöt is. Lehet, hogy a mi gondolatink most egyszerre ily messze nem tévedeznek, de alig hiszem, hogy lenne közülünk olyan, ki úgy meg tudná kötni gondolatait, hogy azok e kised csecsemő pólyakötőin túl ne járjanak; főleg a szülőknek nem megbocsátható-e, ha ők a jelen örömét se élvezhetik a jövő gondjai nélkül, ha szivökből kisedök sorsát illetőleg száz meg száz kérdőjel áll, melyekre oly örömet szeretnének valahonnan feleletet nyerni, de nem lehet, mert a jövő titkos fátyolát halandó kéz még soha félre nem lebbentette!

Ne várjatok hát ti is, kedves szülők! feleletet egyikére is azon kérdéseknek, melyek most lelketekben felmerülhetnek: ha vajjon nem fordul-e már holnap gyászra mai örömetek? ha vajjon e kised életéhez kötött reményetek nem fog-e épen akkor elenyészni, midőn mint a gyermek szappanbuboréka a legszebb színekben játszik előttetek! Ne kérdezzétek, ha vajjon megéritek-e hogy ártatlan kisedetek egykor úgy mosolyogjon nektek, mint ti mosolyogtok most neki. Ne kérdezzétek, ha vajjon öröme született-e vagy búra, szerencsés lesz-e vagy szerencsétlen, megelégedés fogja-e kísérni pályáján vagy szenvedések és csalódások vérezendik meg szivét? hanem bizzatok, reméljétek és higyjétek a szent iróval, hogy: «*az Ur nem hagyja el övéit*».

Azonban a ker. vallás e biztatása mellett mégis kérnelek kell: ne felejtkezzetek meg soha arról, hogy e gyermekért nemcsak magatoknak, hanem a társadalomnak, a hazának és anyaszentegyháznak is felelősök vagytok. Nincs nagyobb tévedés, Keresztény Atyámfiak! mint azt hinni, hogy a rossz gyermek csak a szülőknek baj. A gyermek végre is 15—20 évig a szülőké, azon túl a társadalomé: nő lesz vagy férj, hazafi vagy honleány, keresztény vagy kereszténynő. S vajjon mindegy-e az, miként felel meg ezen különböző állásoknak? Mindegy-e az, ha gyermekeinkből jó házi nők és tiszteletre méltó családfők, hazájokat szerető

honfiak és honleányok, vallásukért áldozatra kész, buzgó és erényes keresztények és kereszténynők lesznek, vagy ellenkezőleg, sem egyik, sem másik elhivatásuknak nem lesznek emberei? Én ezekre a kérdésekre nem felelek, mert nekünk mindnyájunknak egy a gondolatunk, óhajunk, reményünk, sőt törekvésünk is, az t. i., hogy gyermekeinkkel ne csak az emberiség létszámát, hanem az Isten országát is szaporítsuk, azaz neveljük bennök az életnek valódi embereket, kik minden szépre és jóra igyekezzenek, ismerjék az idő és munka becsét, töltsék be azt a kört, melybe az isteni gondviselés őket egykor állítandja. Hogy erre most legközelebbről titeket, érdeklett szülők! megsegítsen Isten, imádkozzunk hozzá e szerint:

Isten, ki erő vagy és élet! Imádvá borulunk le előtted ez újszülött mellett. Te gyújtottad meg benne az élet szikráját; a te kezeidben volt ő, míg léte emberi szemek elől el volt rejtve; ott van most is, midőn látjuk őt és gyönyörködünk megjelenésében! Te formáltad teste alkotmányát; te leheltél belé elevenítő lelket s így elészólitottad őt a műveiddel felékesített világba; erőt adtál az erőtlennek, meggyőzve minket újból arról, hogy *«az Ur nem hagyja el övéit»*.

Oh Isten! reményünk és bizalmunk örök forrása! rád néznek most is a mi szemeink s tőled várjuk, tőled kérjük ez ártatlan csecsemő megtartását, testben és lélekben való gyarapítását, mert tudjuk, hogy hiában való minden emberi igyekezet és akarat, ha te ahoz segedelmeddel nem járulsz. Legyen azért megszentelve kisdéd teremtményed által is a te neved. Áldd meg őt hosszú és szerencsés élettel; áldd meg szép testtel és formás termettel; de áldd meg mindenek felett szép és nemes lélekkel.

Uram! a test nem használ semmit, a lélek az, mely megelevenít. Fejleszd ki azért kezed e kis alkotásában is a lélek legszebb tulajdonit. Jóság és igazság, szeretet és nyájasság, egyenes-szivűség és vallásosság ékesítsék majd az ő életét. S ha útában olykor rózsák helyett tövisekre talál, ha szenvedés és csalódás keserítik meg napjait, ha megpróbáltatások és kísértetek közé jut: ne hagyd őt elesni, ne hagyd az erény útáról eltántorodni, ne hagyd soha kételkedni a felől, hogy *«az Ur nem hagyja el övéit»*.

Isten, áldásnak Istene! maradj e kis ártatlan szerető szülőivel. Tartsd meg életöket vidámságban és megelégedésben. Neveld külső és belső jóllétöket. Koronázd sikerrel az apa törekvését, hogy családjának fentartásáért jó kedvvel fáradozhasson. Tartsd meg az édes anya erejét, hogy keblének melegen ápolhassa gyermekét. Legyen az ő hajlékukban áldás és szerencse. Áldásod rajtunk is egyen-egyen. Amen.

(Keresztelés, mint fennebb.)

Az Ur tartson meg és neveljen téged, ártatlan kisdéd! A mily reménytelen volt születésed, oly áldott legyen életed. Korán érkez-

tél meg, későn távozz el. Örködjék feletted a szülői gond és az égi kegyelem. Amen.

VIII.

Kettős gyermeknél.

Isten, műveidben bámulandó Valóság! Jelenj meg közöttünk segedelmeddel e ritka ünnepélynél, midőn e család ikerszületteit a keresztség által anyaszentegyházadba beavatjuk. Amen.

Ha valamely eseményt a szokatlanság fontossá tesz: ugy e keresztelési szertartásnak szivünkre mélyebb benyomást kell tennie, mint az rendesen lenni szokott. Az embervilágban, Keresztény Atyámfiai! a kettősök születése a ritkább tünemények közé tartozik. Ez a természet titokteljes működésének csodálatos játéka; talány, melyet a bölcs Isten adott fel az emberiségnek. Megfejthető lesz-e valaha vagy nem? azt én nem tudom s e kérdés most nem is tartozik rám. Annyit tudok, hogy bizonyos félelemmel gondolkunk rá mindig s az első pillanatban inkább fájdalom, mint öröm ül a szülők homlokára, kiket Isten ikrekkel áldott meg. Rátok hivatkozom, kedves szülők! s nem kétlem, hogy ha őszintén lehetne szólnotok, azt mondanátok, hogy beláttam szivetekbe, annak adva szavaimmal kifejezést, a mi ott benn annak redői közt volt. S én ezt igen természetesnek találom. Hiszen mily sok gondot és aggodalmat ad csak egy kisdéd is! Mennyivel több várakozik a szülőkre s főleg a tápláló édes anyára egyszerre kettőnél! Ezer szerencse, hogy a jól formált emberi sziv, kivált ha ezt a vallás égi ihlete táplálja, hajlandóbb a reményre, mint a kétségre. Ismét rátok hivatkozom, kedves szülők! s kérdelem: nem éreztek-e kebletekben erőt és bizalmat, hogy ti képesek lesztek e két gyermeknek is gondját viselni? Nem éreztek-e bizonyos méltóságot, hogy Isten titeket többre bizott meg, mint rendesen az emberek millióit? Igen, igen! béküljete ki sorsotokkal, nyugodjatok meg az Isten akaratán, kinek annyival nagyobb hálával tartoztok, minél nagyobb volt a veszély, mely az édes anyát környékezte, midőn egyszerre két lénynek adott életet. Bizzatok a gondviselésben, mely nem tagadja meg magát, s ha meg akarja tartani a gyümölcsöt, nem foszthatja meg ágát is a tápláló nedvtől. E gondolattal üdvözlöm

én rátok nézve e napot; e hittel és reménynyel szerencsétetem én a ti szülői érzelmeiteket!

És legyetek szivből köszöntve ti is ártatlan csecsemők! Mintha a paradicsomi életet látnám, midőn rátok tekintek. Igen, mert az emberiségnek is meg volt a maga gyermekora s a paradicsomról szóló hitrege semmi egyéb, mint az emberiség gyermekkorának leírása. Az első emberpár épen oly boldog volt a természet kebelén, mint a mily boldogok most ti vagytok szeretett szülőitek karjain. Az első emberpárnak ép ugy megtermette a föld mindazt, a mire nekik éltök első korszakában szükségök volt, mint nektek az édes anyai emlő. Az első emberpár egyelőre ép oly kevésbé nyughatatlankodott azok miatt a dolgok miatt, a mik körülöttek történtek, mint a mily kevésbé érdekelnek benneteket most a világ folyása, a történetek, melyek ebben végbemennek s azok az aggodalmak, örömek és remények, a melyek rengő bölcsőitek körül egymással találkoznak.

Igen, köszöntlek titeket, ártatlan csecsemők! kik ugyszólván az egész emberiséget képviselitek. Egy fiu és egy lány! Oh vajjon melyik lesz közületek boldogabb? Melyik fog több örömet szerezni egykor a szülőknek, a rokonoknak és jó barátoknak? Melyiknek élete lesz áldásteljesebb a társadalomra, a hazára és egyházra nézve? Im e kérdések ötlenek elénk, Keresztény Atyámfiai! melyekre bármint óhajtjuk is a feleletet, az lehetlen, mert a jövő titka halandó szem elől rejtve van, sötét fátyolát fellebbenteni emberi hatalom nem képes. Mi csak azt tudjuk, hogy ez ártatlanoknak is, ha Isten életöknek kedvez, mint amaz első emberpárnak, egykor ki kell lépniök a paradicsomi életből. Mi csak azt tudjuk, hogy elébb-utóbb nekik bele kell vegyülni abba a nagy harczba, melynek megdöbbentő neve: a létért való küzdelem. Harczolniok kellvén tehát egykor e kisdedeknek is, helyén lesz felmutatnom a legjobb fegyvereket, melyekkel egy valódi ember s főleg egy jó keresztény az élet nemes harczát a diadal biztos kilátásával megharcsolhatja.

Első a *munkaszeretet*. Anyagi világban élünk, Keresztény Atyámfiai! Étel, ital, ruházat oly szükségünk, melyekben mértéket tartani lehet, de megtagadni magunktól egyiket sem. Az emberek egy részét e gond alól felmenti az örökség, mit szülőiktől kapnak, de ezek nem a legboldogabbak, sőt igen sokszor szerencsét-

lenebbek azoknál, a kik semmit sem örökölnek. A nagyobb része azonban az embereknek önerejére, önmunkásságára van utalva. Rendesen ezekből válnak a társadalom leghasznosabb tagjai. A féregre, mely a porban szeret csuszni, hiában kötnétek a sas szárnyait. Emelkedni csak önerőn lehet. Hiában hagyunk gyermekeinknek örökséget, ha hiányzik keblökben az örökség megbecsülésének s gyarapításának ösztöne, más szóval, ha hiányzik náluk a munkaszeretet. E fegyver az, melyen nem fog a szükség; e fegyver az, melylyel legbiztosabban kivivhatjuk magunknak azokat az anyagi előnyöket, melyek éltünket kellemessé vagy legalább tűrhetővé teszik; mert meg kell jegyezni, hogy a boldogság nem a világi jók bőségében, hanem a szükségek kevés-voltában s a megelégedésben áll. Az a napszámos, ki mindennapi kenyerét meg tudja szerezni, épen oly boldog lehet, mint a kinek sok esztendőkre eltett javai mellett tengernyi szüksége is van. Sőt a nagy vagyon mellett nem egyszer életuntság található, mit nem ismernek azok, kik munkához vannak szokva s avval töltik napjaikat.

Legyen tehát e kisdetek első fegyvere a *munkaszeretet*; második a *közügyek iránti érdekeltség*.

Már az apostol megmondotta, hogy az ember nemcsak magáért és magának, hanem másokért is él. Valóban, én nem képzelek szerencsétlenebb embert, mint a kinek az egész világ *én*-je szük körében határozódik. Avagy mi az élet szeretet nélkül? Tegyük fel, Keresztény Atyámfiai! hogy nekünk nem volnának, a kikért aggódjunk, a kikért fáradjunk, a kiket boldogítani igyekezzünk, a kiket szeressünk; nem birnánk nőt vagy férjet, gyermeket vagy testvért, rokont vagy barátot, a kinek sorsa iránt érdeklél viseltessünk: megérdemelné-e életünk, hogy annak neveztessek? Alig hiszem. És még evvel nincs minden elmondva. Mint a nap, mely sugaraival egyszerre világrészeket ragyog be, egyszerre különböző földeket és népeket melegít és éleszt: az emberi szív is ugy van formálva, hogy egyszerre több irányban kiterjessze a maga jótékonyágát. Ritkán lehet azt jó férjnek nevezni, a ki egyszersmind nem jó polgár és nem jó hazafi; ritkán lehet azt jó nőnek tartani, a kit férje és gyermekei mellett nem érdekel egyszersmind a társadalom nyomora, hazája és nemzete sorsa, vallása és egyháza állapota is. Ezért kívánnám én már, hogy e kisdetek is, majd ha felnőnek, érdeklél viseltessenek minden iránt, a mi szép, jó és nemes.

E fegyver az, mely megvéd az elfásulástól, a közönnytől, az önzéstől s megszerzi nekünk a mások rokonszenvét, becsülését és tiszteletét, melyek nélkül bőv világi jók között is nyomorult koldusok vagyunk.

És legyen végre e kisdedek fegyvere: *az Isten-félelem*. A válás, Keresztény Atyámfiak! egykoru az emberiséggel, s ha formájában az emberek miveltiségi állapotához képest változásokon ment és megy is át: lényegében megmarad. Könnyebb volna a napot kimozdítani helyéből, mint az emberek szivéből végképen kiirtani egy felsőbb hatalom hívését, nevezzük bár azt a pogány világgal sorsnak, a naturalistákkal természeti erőnek, vagy mint keresztények: Istennek. Pedig napjainkban vannak ily romboló szellemek: fájdalom! hogy nem tudják, mily vészes tűzzel, mily gyulékony tűzanyag közt s mily könnyelműen játszanak! Olyan az ő művök, mintha valaki az evező lapátot venné ki a hullámokon hánykodó csolnakos kezéből, mintha az éj kísérteties sötétében a szegény beteg ágya mellett pislogó mécset oltaná ki. Igen, mert a hit, az Istenben való bizalom nekünk is evező lapátunk az élet tengerén, melynek hullámai nem egyszer felforgatással, elnyeléssel fenyegetik csolnakunkat; a hit, az Istenben való bizalom nekünk is világosságot terjesztő mécsünk a szenvedések és fájdalmak kínos éjjelében, mely gyakorta minket is körülvesz, földhöz sujt s elzárja szemeink előtt a reménynek olykor utolsó csillámát is! Ez az a fegyver, melyet kezünkben tartva, minden kísértettel bátran szembe szállhatunk, mely eleséstől megóv, reményinket fentartja s kétségbe esnünk nem enged még akkor is, midőn emberek és világ, ég és föld ellenünk támadnak.

Ime, minő védeszközökkel kívánnám én, Keresztény Atyámfiak! az élet eme kis vitézeit felfegyverezni a létért való küzdelem nagy harczára. Munkaszeretet, közügyek iránti érdekeltség, Isten-félelem! Nemde hatékony, erős, tűzálló fegyverek? De mivel ezekhez csak ti szoktathatjátok hozzá őket, szerető szülők és keresztiszülők! titeket kérlek, hogy a mondottakat vegyétek szivetekre. Járjatok jó példával a ti kicsinyeitek előtt, hogy titeket munkálkodni, érdeklődni és vallásosan élni látván, ők is hasonlóra buzduljanak s egykor nyomaitokba lépjenek. Így nem csak ez a pillanat, de örömteljes lesz egyszersmind a ti és az ő egész életük, mire hogy a jó Isten segílyt adjon, jertek imádkozzunk:

Isten! a ki magadat csudadolgokban s halandó értelemnek megfoghatatlan művekben dicsőítetted meg! Ily alkotásod ez ikrek, kiknek léteért neked hálát adva, őket a te hű néped közé a keresztség által beigtatjuk.

Uram! mi nem rejthetjük el előtted szivünk titkos érzelmeit s így azt sem, hogy váratlan vala áldásodnak e nyilatkozása; tán panasz is szállott el ajkinkról; de ez — megvalljuk előtted oh Atyánk! — csak olyan volt, mint a nap előtt elfutó felleg. Most nem zugolódunk, sőt áldunk téged, hogy a kettős teher és fájdalom alatt sem engedted elfogyatni az édes anya életét; áldunk téged, hogy így is ép és erőteljes gyermekekkel ajándékoztad meg a szülőket.

Atyánk! legyen e kisdedeken, legyen a szülőken áldásod és kegyelmed. Mutasd meg és bizonyítsd be ezeknek megtartása által hatalmadat. A szülők gondjait megosztva, könnyítsd meg s teddelviselhetőkké. Adjad, hogy az ikrek életök végéig egy úton, az erény útján járjanak, egy köntösbe, az igazságszeretet köntösébe öltözzenek, egy Urat, csupán téged imádjának, szerető jó Istenöket. Hallgass meg minket. Amen.

(Keresztelés, mint legelő.)

A mindenható Isten örködjék bölcsőitek felett, ártatlan kicsinyek! Legyen a ti ruhátok a tiszta erkölcs, homlokotokat ékesítse a miveltség koszoruja, legyen lábaitok saruja a munkásság, tartsátok kalauzul éltetek útain a vallásosság és Isten-félelem vezérlő csillagát. Amen.

IX.

Nehéz szülés után.

Életünk Ura, szabadulásnak Istene! A te neved imádása által teszszük ünneppé e komoly pillanatot. Szenteld meg azt te is közöttünk megjelenő Szent Lelked által. Amen.

Mint midőn vihar után az összetornyosult fellegek áldásos esőben omolva le a földre, csöndesen szétoszlanak s az ismét kisütő nap mosolygó arcczal köszönti a megtermékenyített mezőket: úgy képzem én, Keresztény Atyámfiai! e család helyzetét e pillanatban. Nagy és nehéz fellegek tornyosulásának össze az ő fejük felett is, melyek már-már elboritással fenyegették házukat; nem egyszer kiáltának fel a kétségbeesett tanítványokkal: *«Uram, tarts meg minket, mert elveszünk»*. S ime az Ur meghallá kiáltásukat, kimondhatatlan kín és fájdalom után végre mégis szerencsésen megszabadítá édes-kinos terhétől a szülő édes anyát: a fellegek szétoszlottak, a szülői öröm áldott napja újra kiderült

s a boldog családi kör egy drága lénnyel ismét nagyobb, ismét ékeesebb lett.

Felfogásom szerint, Atyámfiai! egy kiseded születése mindig önként kínálkozó alkalma az Isten iránti hála kifejezésének; de nekünk most erre kétszeres okunk van; mi igazán elmondhatjuk a zsoltár-író kegyes királylyal: *«A szabadulásért való hálaadásnak poharát veszem és az Urnak nevét hívom segítségül»*. Igen! legyen ez ünnepély nekünk most mindenek előtt a hála szent ünnepe; dicsőítsük Istent, hogy a szülés fájdalmai által nem engedte megemésztetni az édes anya életét; mondjunk dicséretet neki, hogy az örömnappal nem lett gyász és keserűség éveinek kezdetévé; örvendjünk az Urban, a szabadulás Istenében, hogy annyi szorongás és félelem után végre mégis megnyugtatta, vidáman köszönhetjük a szülőket, kiknek háza egy kiseddel, szivök a boldogság egy új reményével lett gazdagabb.

Ki ne ismerné emberi lényünk e csodás alkotó elemét, földi vándorlásunk ama nyájas kísérőjét, melynek neve: *remény*?

Gondoljatok magatoknak, Keresztény Atyámfiai! egy kincsel és élelemmel megrakott hajót. A gép, mely hajtja, jó, árbocza erős, szén és gőz van hozzá bőven, a kormányos bátor és tengerismerő, de hiányzik róla az a parányi eszköz, minek neve delejtű, mely dél és éjszak, szirtek és hullámok közt az irányt megmutassa: körülbelől ilyen az ember élete remény nélkül. Vagyon és polgári állás, világi jólét és szerencse, egészség és egybeköttetések, szóval: minden, mi az életnek értéket ad, semmit ér, ha nincs meg a szivben a remény. Mindent inkább veszítsünk el, mint ezt; a mely pillanatban ennek utolsó szikrája: abban és avval kialszik életünk is, s ha nem, ez többé nem élet, csak ideig-óráig való tengődés — az iránytű nélküli hajó czéltévesztett himbálódása a habokon.

S minő remény hasonlítható avval, mit a kisedekkel nyer a szülői kebel! Oh, hányszor kifáradnánk bajaink és küzdelmeink között, melyekkel az életben lépten-nyomon találkozunk, ha nem látnók magunk körül azokat, a kikért a verejték is édes, a kereszt is könnyü! Egy gyermek mosolygó arca vajmi sokszor elüzi a bú és bánat felhőit a családi élet egeről, vajmi sokszor megkészezezi a munkakedvet, az életnek emez igaz fűszerét! És ha majdan életünk kereke, mint a felhuzott óráé, lejárni készül, mi békit ki

rövid éltünk mulandóságával avagy csak annyira is, mint az a gondolat, hogy gyermekeinkben tovább és örökre élünk, hogy ők a nemes munkát, melyet mi elkezdettünk, folytatják, küzdeni fognak azért, a miért mi küzdöttünk, s erejük és tehetségök mértéke szerint egy-egy porondszemet visznek ők is ama nagy épülethez, hazánk és nemzetünk, vallásunk és egyházunk jövőjéhez, melyért élni és munkálni szent kötelessége mindenkinek, ki a honpolgári nevezetet megérdemelve kívánja viselni. Valóban Atyámfiai! bölcsőhöz kötött reményeinknek tartalma és jelentése mélyebb, mintsem szóval kifejezni tudnók, inkább csak gondolni lehet és érezni ezt azoknak, kik maguk is apák és anyák.

De e reményekkel kötelességek is vannak egybekötve, mert — hogy itt is az előbbi hasonlattal éljek — a remény csak delejtű, mely irányt mutat, de egyedül célhoz nem vezet; reményeink valószínűsítésére tehát nekünk is mindent meg kell tennünk, a mi hatalmunkban áll. Lám a gazda sem elégszik meg avval, hogy szántóföldei összeírási jegyzékeibe merülve összedugott kézzel nézzen az aratás elé, hanem azokat a maga idejében felszántja, beveti, elboronálja — megmiveli. Nekünk is mivelnünk, nevelnünk kell gyermekeinket, reményeink csiráit bennök ápolni, tehetségeiket kifejteni, mert a mi korunkra igazán illik a közmondás: «*Többet észszel, mint erővel*».

Az ész az Isten, mely minket vezet,
Az ő szavára minden meghajol.

A mai társadalom a születés nemességét sem ismeri el miveltség nélkül, az embert belső értéke szerint itéli meg s csak azokat becsüli, kik hivatásukat ismerik s teljesítik, kik azt a kört, melybe az isteni gondviselés helyezte, lelkiismeretesen betöltvén, a közügyeknek élnek.

Hiszem, Keresztény Atyámfiai! érdekelt kedves szülők! hogy a ti reményeitek a kötelességek öntudatára vannak alapítva; kérem tehát az Istent, legyen veletek e kised gondos fölnevelésében, miként veletek volt születésekor. Hogy kérésem kedvesebb legyen előtte, egyesítsétek velem fohászaitokat, így imádkozván:

Jó Isten! légy áldva és dicsőítve tőlünk, téged imádó hiveidtól ez órában. Légy áldva, hogy a veszélyt, mely a szülők felett lebegett, szent kezeiddel róluk elfordítottad. Légy dicsőítve, hogy örömeiket búra változni nem engedted, hogy midőn már-már reményt vesztek, akkor mutattad meg hozzájuk irgalmadat és atyai nagy szeretetedet.

Órködjél felettük ezután is, szent Istenünk! Vedd oltalmadba e kisdedet, megáldva jó egészséggel. Neveld testben és lélekben. Tedd életét hasznossá a közérdekekre nézve.

Uram! te azért küldötted el szent Fiadat, hogy a kik hisznek benne, örök életök legyen. Ezért avattuk be e kisdedet is anyaszentegyházadba. Oh, cselekedd, hogy ő annak egykor méltó tagjává legyen. Amen.

(Keresztelés, mint legelől.)

A mi megtartó Istenünk tartson meg téged is ártatlan csecsemő! Éltesd folyamában cselekedeteiddel ne okozz oly aggodalmakat szülőidnek, minőket születéseddel. A fájdalmakért, melyeket éretted szenvedtek, nyujts majd bő kárpótlást hiv gyermeki példás keresztényi életed által. Amen.

X.

Szülésben meghalt anya kisdedénél.

A mi segedelmünk legyen az Istentől, örömeink és fájdalmaink, reményeink és csalódásaink, jó és balszerencsénk adójától. Amen.

Egy árvának keresztelésére gyültünk össze, Keresztény Atyámfiai! kinek születését a ház gyászban ünnepli, bölcsője felett a fájdalom sötét takarója lebeg. Mintha a reggel éjszakává változnék, mintha a tavasz virágait dér forrázta volna el! Egy árvát akarunk megkeresztelni, ki e világra jövésével kioltá az édes anya életét, halálát okozta ön élete adójának. Oh hogyan üdvözöljelek, hogyan köszöntsem megérkezésedet sokszoros részvétre érdemes kis ártatlan? Ugy képzellek én tégedet, mint egy gazdagon zománczozott fényes tört, melyet gyönyörködve tartunk kezünkben, pedig markolatán a halál jelképe van! Ugy képzellek, mint azt a méhet, mely röptében jóltevője arczába eresztette halálos fulánkját! Ki fog immár téged keblének melegén ápolgatni? Hol a kar, mely igaz szeretettel öleljen? Ki pótolja ki az édes anyai csóknak édességét? Bizony, bizony szerencsétlen nap volt az, a melyen te születted!

És mit mondjak neked lesujtott édes apa! ki midőn gyermekednek örvendeni akarnál, az elvesztett anya miatti fájdalom kínzó érzése metszi át szivedet? Mit mondjak neked, ki midőn édes atyává lettél, egyszersmind özvegyen is maradtál? Te pana-

szolhatod Sirákkal: «*Felhőt vetettél az én könnyörgéseim elé, oh Isten!*» Te igazán elmondhatod a jeruzsálemi nőket sirató Jézus szavait: «*Boldogok a meddők, kik nem szültek*»; neked van okod a szenvedő Jóbbal felkiáltani: «*Én rám, ki jót várok vala, gonosz következik!*»

De miért nevelem én is a súlyosan látogatott atya fájdalmát, mintha ez már magában nem volna elég nagy? holott gyógy-írt s enyhítő balzsamot kellene keresnem a vérző sebekre, a mire itt oly nagy a szükség.

Gyógy-írt! enyhítő balzsamot! Kitől s honnan? Kérdezi tán a bűja miatt kétkedővé lett lélek. Megmondom én Atyámfiai! A vallásból, melynek erejét leginkább szerencsétlenségeinkben érezzük, akkor, midőn az Ur csapásokkal látogat meg s vállainkra az élet keresztje nehezül. Forduljon szivetek a valláshoz, mint a vigasztalás örök forrásához, emlékezzetek meg a keresztfán szenvedő Krisztusra. Dicsőbb erénye embernek nincs, mint az önmegadás, férfit szebben semmi nem jellemez, mint a szerencsétlenségnek nyugodtan hordozása. És erre csak a vallás és azon jó Istenben való hit tesz képessé, ki gyakran «*azokat dorgálja meg, a kiket fiaivá fogad; de a kik őt szeretik, azoknak mindenek javukra vannak*». Nehéz ugyan az önmegadás és férfias elszánás, de melyik erény könnyü, melyik nem kíván lelki erőt? Hisz már neve ezt föltételezi. S ha tépelődéseink közt megtagadnók Istent, könnyebb lenne-e avagy csak egy szemernyivel is fájdalmunk? Ismételve s óva intelek és kérve-kérlek Atyámfiai! ne forduljatok el a vallás vigasztalásától. Ha a hit megnyugvást, a vallás enyhet nem ad sziveteknek, akkor rátok nézve igazán «*nem lesz balzsam-olaj Gileádban*».

Jer, különösen te bánatos férj! enyhítsd meg tikkadó lelkedet a vallás szent forrásánál. Békülj ki neked s nekünk egyformán fájó sorsoddal, hogy legalább az összetört boldogságnak itt maradt gyöngé darabjában némi örömet találhass. Ez ártatlan szemei már csak rád néznek, neked kell őt szeretni az édes apa és édes anya szeretetével. Ezt tiszteled meg, ezt gyászolod meg, midőn hű őrzője, gondos ápolója leszel annak, kit ő élete árán váltott meg, kiért ő önmagát áldozta fel.

És ha valóban kívánsz ez lenni, úgy eleve meg kell őt ismertetned a vallás idvezítő elveivel. Anya nélkül kezdi meg

életét, tehát már életbe lépése gyászos. Oh ki tudná megmondani, minő csalódások, minő szenvedések várnak még rá? Ki tudná megmondani hányszor fognak neki mások szintugy fájdalmat okozni, mint ő okozott most másoknak! Ezért bátorítsd őt a valóság vigasztalásaival. Ültesd szívébe a hit, remény és szeretet égi magvait, hogy azok előfává nővén: ágai alatt az élet viharai ellen védelmet és bátorságot találjon.

Azonban ezt csak az isteni kegyelem adhatja meg, miért imádkozunk, ezeket mondván:

Isten! sorsunk hatalommal Kormányzója! fájó érzések közt, arcunkat könnyel áztatva imádunk téged e kisdéd mellett, kit árvává tettél már születése első pillanatában. Az ő élete az édes anya halála lön, s a várt öröm helyett alig elviselhető gyászt hozott az édes apára.

Oh, Uram! kicsoda mehetne végére a te dolgaidnak s intézkedéseidnek bölcsességét ki értené meg? Minden, a mit tudunk, csak abból áll, hogy a te akaratodnak meg kell lenni égen és földön.

A te akaratodból lett e kisdéd születése is ily gyászos; azért megnyugszunk rajta s a te vigasztalásodat, a te felemelő hatalmadat várjuk.

Atyánk! adj erőt az édes apának, hogy elhordozhassa tengernyi bánatát. A rá mért keserű sorsot enyhítsd meg kötelességeinek édessége által. Engedd, hogy leljen szíve vigaszt a drága emlékből, s a jelen fájdalmát könnyítse meg egy boldog jövő reménye.

Add, hogy e kisdéd nagygyá nevedjék testben, lélekben. Adj neki részt a földi örömeiben, lesújtó bánattól óvd meg; áldd meg őt a nemes lélek és jól alkotott szív minden kincseivel. Amen.

(Keresztelés, mint legelő.)

Könyeinkkel áztatók meg bölcsődet, oh kisdéd szülött! Az Isten változtassa azokat égi harmatcseppekké! Legyen rajtad az Ur áldása, légy egykor öröme a most gyászoló édes apának, követője Krisztus nemes életének s buzgó hiva az egy igaz Isten anyaszentegyházának. Amen.

XI.

Lelencz vagy házasságon kívül született gyermeknél.

Isten, ki nem hagyod el az éh hollót s a madárfiaknak gondját viseled! Adj szívünkbe részvétet elhagyott embertársaink iránt. Segélj meg, hogy e kisdédet a keresztség által abba a lelki társaságba fölavathassuk, melynek Urává szent Fiadat tetted, kinek mint maga mondá, szintén nem vala hová fejét lehajtsa. Amen.

Volt, Keresztény Atyámfiai! egy nép az ó-világban, hol az emberek akkor örvendettek, mikor valaki meghalt s az újszülötteket sirva fogadták. Ennek oka az volt, mert e nép a vaksorsban hitt s nem ismerte Istent úgy mint mi: egy szerető, jó és gondviselő Istennek. Az a gondolat, hogy ama kegyetlen hatalom ismét egy játéktárgyat kapott kezeibe, melylyel kénye szerint bánhatik, ugyan melyik halandóban ne ébresztette volna fel a bölcső körül a száanalom érzését? Mi is tudjuk, hogy egy végetlen hatalom kormánypálczája alatt állunk; de e hatalom vallásos fogalmaink szerint bölcs, jó és igaz, nem szeszélyes önkénnyel, de atyai szeretettel igazgatja sorsunkat s így nincs okunk szánni azokat, kik a napot megpillantják, nincs okunk sirásra fakadni, midőn ember születik e világra.

És mégis úgy tetszik nekem, Keresztény Atyámfiai! mintha e kisdéd születésénél inkább fájdalomnak, mint örömnnek, könnynek mint mosolynak lenne helye. Egy titkos születésű gyermek! Oh mondjátok meg Atyámfiai! nincs-e ebben valami elszomorító, valami lesújtó? Avagy minő sors várhat egy gyermekre, kit még a szülők is eltaszítanak maguktól, kitől az édes atya nevét, az édes anya ápoló karjai gondoskodását tagadja meg? Minő lesz sorsa azon gyermeknek, kinek öröksége már a bölcsőben szégyen, ha pedig felnő, többnyire az emberek gúnya és megvetése? Mert ne higgyétek, hogy az a titkos segély, melyben az ily szerencsétlenek részesülnek, azok az emberbaráti intézetek, melyek az ily boldogtalannak gondját viselik, kipótolnák a legszegényebb család gyermekének is erkölcsi vagyonát! Innen van, hogy a társadalom nyomorékjainak legnagyobb száma az oly szülöttekből telik ki, kik e kisdédhez hasonlóan születnek és nevednek fel.

Jól tudom, hogy súlyos szavakat ejtettem ki, de azok nem e kisdédre vonatkoznak. E kisdéd mit vétett, hogy okunk legyen őt kárhóztatni? Bizonyára semmit; sőt ha van valaki, a ki iránt részvétet kell éreznünk: egy ily ártatlan teremtés kétszeresen megérdemli azt.

És én éppen e részvétre hívlak föl titeket, Keresztény Atyámfiai! kik e csecsemő gondját ideig-óráig fölveltétek, kik őt a keresztség alá hoztátok. Részvétre hívlak fel annyival inkább, mert a mit egyesek vétenek egyesek ellen, azt a társadalomnak kell jóvá tenni. Már Jézus megmondotta: *«Valaki egynek az én*

kicsinyeim közül gondját felveszi, énnekem veszi fel gondomat». S higyjétek el, hogy ha e szellem hatná át az emberiséget, a társadalom ábrázata egészen másra változnék.

Ti azért ne szünjétek meg jó indulattal viseltetni e kisedet iránt. Vigyázzatok rá, hogy nevekedjék isteni félelemben. Ismertessétek meg vele korán az Istent, hogy a midőn e földi atyját hasztalan keresi, találja meg azt az égit, ki minden teremtményéről egyenlő szeretettel gondot visel. Vezessétek őt a valláshoz, hogy ennek igazságaival táplálkozva, kárpótlást nyerjen az anyai intések hiányáért. Így aztán lehet, hogy benne is egy derék tagot nyer a társadalom; lehet, hogy ő is az anyaszentegyháznak nyeresége leend.

E reményben, Keresztény Atyámfiai! még a szülőknek is kész vagyok megbocsátani. Miért is itélném el őket? Miért terhelném váddal lelköket, melyet bizonyára ugyis nagy terüh nyom? Aztán felteszem rólok is, hogy a mit a világért tán nem tehetnek meg, azt az Istenért megtenni el nem mulasztják. Felteszem rólok, hogy ha már családi nevet nem adhatnak e kisedeknek: a szülői szeretetet nem hagyják kialunni keblökből, s mint amaz égi csillag, mely Jézus jászoly-bölcsője felett ragyogott, az ő szivökben is megmarad a születést fedő titok éjjelében a szülői szeretet fénye. Igen, Atyámfiai! legyen béke és kiengesztelődés közöttünk most, midőn e csecsemőt bemutatjuk, mert irva van, hogy: *«Isten is megbocsátja bűneinket, ha mi megbocsátunk azoknak, kik ellenünk vétkeztek».*

Igy, így Keresztény Hallgatóim! másoknak megbocsátva s a jó Istenben bizva, most már imádkozhatunk:

Árváknak atyja és Istene! Ime bemutatjuk neked e kisedet, a magát előtted titkolni akaró szeretet szülőtlen szülöttét s reménykedve kérünk, ne nézd e vétkező embertársaink rövid látását, kik elrejtőzhetnek vélnek mindent látó szemeid elől; bocsáss meg nekik s vedd ez árvát atyai oltalmadba. Oh mert ki örködik felette, ha nem te, kinek vigyázása kiterjed mindenre! Ki gyámolítja és segíti meg majd őt, a tanácsalant, ha nem te, kiről tudjuk, hogy felveszed az elhagyatottnak gondját s kézen fogva vezeted életútaikon az eltántorodottakat!

Uram! mi mindnyájan részvételt álljuk őt körül; mert benne is hatalmadnak egy jelét, akaratodnak egy eszközét látjuk. Oh cselekedd, hogy e részvét ne maradjon csak szivünkben, hanem hasson ki üdvadólagon e kised életére is. Tégy mindnyájunkat az ő erkölcsi szülőivé; bontsd le az embereket és népeket egymástól elválasztó falakat, tedd az emberiséget egy nagy családdá s valamennyibe, kik képedet viselik, öntsd

a részvét lelkét, hogy szeressék és segítsék egymást, hogy ne legyen néped közt senki nyomorult, ne érezze a társadalomban magát senki árván elhagyottnak.

Atyánk! a te jóvoltod maradjon e kisdeden s mindazokon, kik őt ápolják és nevelik. Tartsd meg őt az életnek és ha megtartod, tedd az erénynek és igazságnak barátjává; tedd méltó követőjévé szent Fiadnak, kinek nevében hozzád esedezünk. Amen.

(Keresztelés, mint legelől.)

Légy Istennek, az emberiség édes Atyjának oltalmába ajánlva, ártatlan csecsemő! Életed ne legyen teher magadnak és a társadalomnak. Szeresd felebarátodat, sőt ellenségeidet is, kedveljenek az emberek s szeressen téged az Ur, a ki életedet adta! Birjad a hit e fölemelő tudatát: *«Isten velem, kicsoda ellenem»*. Amen.

XII.

Beteg gyermeknél.

Isten! ki az életet adod s mikor tetszik, vissza veszed azt. Légy mi velünk, míg e szenvedő kisdedet igaz híveid közé beavatjuk. Amen.

Hasztalan keresem, Keresztény Atyámfiak! a vidám arczokat, melyekkel a keresztelések alkalmával találkozni szoktam; itt bánat van az arczokon, könny a szemekben s az ajkak néma-szótlanok, mintha temetésre készülnénk. Okát nem kérdezem, hiszen egy szenvedő beteg kisded mellett állunk, ki még alig izlelte az életet s már a halállal tusakodik, kinek még jól föl sem melegült bölcsője, s már a halál koporsóját készíti számára.

Igen, egy beteg gyermek keresztelésére jelentem én meg a ti családi körötökben, Keresztény Atyámfiak! S legyetek meggyőződve, hogy teljes mértékben méltányolni tudom azt a hangulatot, melyet arczotokról leolvasok; legyetek meggyőződve, hogy én értem és érzem azt a fájdalmat, melyet ti most kebletekben hordoztok. Azonban az én papi tisztem nem nevelni, de könnyíteni a bánatot. Én nem akarlak titeket még jobban elkeseríteni, hanem ha lehet megvigasztalni. Én nem halált, hanem életet hirdetek most is; hirdetem az örök életet, melynek ez ártatlan csecsemő is részesévé lett az Ur Jézus által, ki tanítványaihoz egykor így

szólott: *«Engedjétek hozzám jöni a kisdedeket, mert ilyeneké a mennyeknek országa».*

Valóban Keresztény Atyámfiak! ha a mennyország csak a tiszta lelkek hazája: úgy annak lakói között méltóbban senki sem foglalhat helyet, mint ez ártatlan csecsemőhöz hasonló lények. S alig tudom megfogni, hogy mi módon jöhettek az emberek arra a gondolatra, hogy még az ily ártatlanok idvessége is kérdéses, hogy csak a keresztelés menti meg őket a kárhozattól. A miből önként következik, hogy a midőn mi e kisdedet megkeresztelni sietünk, ezt nem az ő idvessége biztosításául, hanem a mi magunk megnyugtatósául tesszük; tesszük azért, hogy evvel is kimutassuk és bebizonyítsuk vallásos érzületünket; valósítsuk Isten iránti hitünket és bizalmunkat.

E hit és bizalom adjon erőt nektek is, aggódó szülők, a jelen válságos pillanatban. Bizzatok, mert az Ur, kinek mindenek lehetségesek, rólatok is elfordíthatja a veszélyt s hosszúra terjesztheti életét ez ártatlannak. Bizzatok, bánatotok még öröme fordulhat. Hiszen hányszor nem látjuk, hogy a vihar által elgázolt füstöl az áldott nap sugarának érintésére ismét fölegyeneseedik? E kisdednek is még lehetnek napjai, adhat számára az ég tán még éveket. Emlékezzetek Mózesre, kit az Ur akkor szabadított meg, midőn a habok közt már-már elmerülendő volt. Emlékezzetek Jánosra, kit Isten halálos ellenségének, Herodesnek kezéből mentett meg. Emlékezzetek ezekre s legyetek erősek a keresztény reménységben.

De legyetek készen egyszersmind arra is, hogy ha a szenvedő kisdednek a bölcsőből csakugyan a koporsóba kell átszállnia, keresztényi önmegadással viselhessétek el a vesztes fájdalmát. Jusson eszetekbe a halál mellett az élet sok küzdelme és csalódása. Jusson eszetekbe, hogy akár élünk, akár halunk, az Uréi vagyunk. Mondjátok ezt Krisztussal, a legnagyobb szenvedővel: *«Atyám, ha lehetséges muljék el e pohár én tölem, mindazáltal nem az én akaratom, hanem a tied legyen!»* E szellemben emeljük fel kezeinket Istenhez s imádkozzunk:

Isten, életnek és halálnak szabadtetszésü Ura! hozzád kiáltunk e szenvedő beteg csecsemő mellett, kinek keblébe te adtad az életszikrát s mikor akarod, azt ki is olthatod. Oh nézd meg a szülők fájdalmát s ha bölcsességeddel nem ellenkezik, mutasd meg a te hatalmadat e kisded megtartásában. Adjad, hogy sírásuk változzék örömkönyökké, s aggo-

dalmukat váltsa fel amaz égi boldogság, melyet körülünk növekedő gyermekeinkben birunk. Mi avval a hittel avatjuk őt be unitárius anyaszentegyházunkba, hogy akár él, akár meghal, a tied marad, s ha elszakítod őt a szülők kebléről, helyet adsz neki a te atyai kebleden. E hitben tarts meg, e hitben adj erőt az aggódó szülőknek, e hitben vedd oltalmadba e kisdedet. Amen.

(Keresztelés, mint legelő.)

Az Istennek szeretete legyen rajtad ártatlan csecsemő, ki mielőtt az élet örömeit élvezhetéd, már hordozni kényszerülsz szenvedéseit! De mi bizunk és remélünk, hogy az Ur megszabadít azoktól, s vagy erőt ad megküzdeni ellenségeddel, a betegséggel vagy visszavesz magához, az égi hajlékokba, hol nincs bánat s ismeretlen a fájdalom. Legyen ugy, a mint az Ur akarja. Amen.
